

МЕТОДОЛОГО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ РЕКОДИФІКАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: ПРАВОТВОРЧИЙ АСПЕКТ

Мельник Ярослав Ярославович,

доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник відділу дослідження проблем
правотворчості та адаптації законодавства України до права ЄС
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України

Перевертун Оксана Володимирівна,

науковий співробітник відділу дослідження проблем
правотворчості та адаптації законодавства України до права ЄС
Інституту правотворчості та науково-правових експертиз
Національної академії наук України

У статті досліджуються проблеми визначення методолого-правових передумов рекодифікації Цивільного процесуального кодексу України в межах правотворчого аспекту.

За результатами дослідження автори приходять до висновків у тому, що рекодифікація законодавства призводить до інституційних та галузевих змін в системі права. З ідеологічної точки зору – змін у філософії світогляду на конкретну процедуру, підходи забезпечення правового регулювання розгляду і вирішення спору судом.

Рекодифікація процесуального законодавства, як частина правотворчого процесу, стосується зміни процесуальної форми.

Зміна процесуального законодавства має базуватися на певних методолого-правових умовах, які витікають із потреб таких змін. По суті, вони є нічим іншим як наслідками правової системи, яка отримала правову дисфункцію за певних умов.

Методолого-правовими передумови рекодифікації цивільного процесуального законодавства в Україні слід визнати: спільні процесуально-правові інститути у двох процесуальних галузях як от цивільний та господарський процес; скасування матеріального права – Господарського кодексу України в наслідок рекодифікації Цивільного кодексу України, в наслідок чого регулятивність процесуальних норм господарського кодексу «просіла», послабилась, втратилась, а правовий зв'язок із цивільним процесом постала до уніфікаційного горизонту; цивільне процесуальне законодавство ЄС має стандарт та практику уніфікації цивільного та господарського процесів у бік цивільного законодавства; зобов'язання України в межах Угоди про асоціацію, який формує відчасти процес адаптації законодавства України до законодавства ЄС; доктринальні аспекти методолого-правової розробки інструментарію в компаративістських умовах реалізації судової рекодифікаційної політики; ширше галузеве охоплення цивільним процесом доктринальних напрямків дослідження тощо.

Ключові слова: правотворчість, методологія права, рекодифікація, цивільний процес, господарський процес.

Melnyk Yaroslav, Perevertun Oksana. Methodological and legal prerequisites for recodification of the civil procedure code of Ukraine: legislative aspect

The article examines the problems of determining the methodological and legal prerequisites for the recodification of the Civil Procedure Code of Ukraine within the framework of the law-making aspect.

According to the results of the study, the authors concludes that the recodification of legislation leads to institutional and sectoral changes in the legal system. From an ideological point of view, changes in the philosophy of the worldview of a specific procedure, approaches to ensuring legal regulation of the consideration and resolution of a dispute by a court.

Recodification of procedural legislation, as part of the law-making process, concerns a change in the procedural form.

A change in procedural legislation should be based on certain methodological and legal conditions that arise from the needs of such changes.

In essence, they are nothing more than the consequences of a legal system that has acquired legal dysfunction under certain conditions.

The methodological and legal prerequisites for the recodification of the Civil Procedure Code of Ukraine should be recognized as: common procedural and legal institutions in two procedural branches, namely: civil and commercial process; the abolition of the substantive regulatory act in commercial law – the Commercial Code of Ukraine as a result of the recodification of the Civil Code of Ukraine. As a result, de-regulation of norms occurred, namely, the legal regulation of procedural norms methodologically "sagged", weakened, lost stability according to the signs of legal regulation (social significance, relationship with substantive law, etc.), and the legal connection with civil process, on the contrary, strengthened, which prompted the need for a new unification horizon; EU civil procedural legislation has a standard and practice of unifying civil and commercial processes towards civil legislation; Ukraine's obligations within the Association Agreement, which partly forms the process of adapting Ukrainian legislation to EU legislation; doctrinal aspects of methodological and legal development of tools in the comparativist conditions of implementing judicial recodification policy; broader sectoral coverage of doctrinal research areas in the civil process, etc.

Key words: lawmaking, legal methodology, recodification, civil process, commercial process.

Вступ. Вступ України до ЄЄ супроводжується процесом адаптації законодавства України до права ЄС, в тому числі і в контексті процесуального законодавства. Проте на сьогодні, ситуація із станом кодифікації виглядає доволі некоректно на фоні євроінтеграційних умов, практика яких пішла шляхом уніфікації цивільного та господарського процесів. Це і становить актуальність дослідження методолого-правових передумов рекодифікації цивільного процесуального кодексу України зокрема.

Стан дослідження. Питаннями рекодифікації, правотворчості, методології права та уніфікації процесуального законодавства переймалися чимало вітчизняних дослідників.

Зокрема, посеред дослідників правотворчості та рекодифікації можливо виокремити А. Б. Гриняка та О. О. Кота, Н. С. Кузнєцову; посеред дослідників методології права М. В. Костицького, О. Г. Данильяна та О. П. Дзьобаня; посеред дослідників судового, прецедентного права – Т. В. Степанову, М. М. Ясинка, Д. М. Ясинка, В. П. Фенича, В. А. Кройтора; концергенції цивільного процесу – С. В. Васильєва, а, в межах уніфікації цивільного процесуального

законодавства на підставі цивільного процесуального законодавства ЄС – І. О. Ізарову.

Разом з тим, питання визначення методолого-правових передумов рекодифікації Цивільного процесуального кодексу України в межах правотворчого аспекту в Україні, на сьогодні, залишились так і недослідженими на достатньому рівні. Це і спонукає нас до постановки відповідної мети для розв'язання даної проблеми.

Постановка завдання. Метою даної є визначення методолого-правових передумов рекодифікації Цивільного процесуального кодексу України в межах правотворчого аспекту.

Вирішення цього завдання надасть можливість з'ясувати фундаментальні основи не тільки для вдосконалення процесуального законодавства, алей створить основи для формування нової концепції розвитку цивільного процесу в Україні за ЄС стандартами. Тобто, щонайменше стануть «видимими» напрямки та фундамент (передумови) розвитку процесуального законодавства України в адаптаційних умовах.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, правотворчість пов'язана із моніторингом нормативно-правових актів стосовно їх ефективної реалізації, усуненням

прогалин, подолання колізій, розроблення проектів нормативно-правових актів тощо. Саме тут якнайкраще постає питання методології. Відтак, варто звернути увагу на дослідження проблем методології у праві, проаналізувавши в хронологічному порядку деякі основні для правотворчості аспекти розвитку, адже методологія дослідження як не як становить значний контекст нашого дослідження в силу безпосереднього співвідношення.

Так, посеред молодих дослідників методології права в механізмі правоутворення, Н. Душек (2015) приходить до висновку у тому, що усебічне дослідження джерел права має ґрунтуватися вироблених мовознавством положеннях про багатозначність слів природної мови, історичну мінливість значення слів і набуття ними нових лексичних значень, мовні шляхи формування наукової термінології на основі загально-вживаних слів, про вплив тексту на змістовне значення слів і понять [4, с. 28]. Зрештою, дослідниця зазначає, що окремим аспектом методології утворення права є зв'язок між елементами методами та прийомами, що будується у вигляді ієрархії й характеризується такими рисами, як от: кожний метод і прийом посідає визначене місце стосовно інших прийомів і способів пізнання, оскільки є основою для ґрунтовних досліджень; сукупність методів і прийомів є інтегративною й несе завершене теоретичне значення. Врешті решт, методи дослідження права може класифікувати з позиції Н. Душек за такими видами: (1) метод збирання та вивчення фактів; (2) метод узагальнення; (3) метод наукової абстракції; (4) методи пізнання закономірностей; (5) методи пізнання предмета науки [4, с. 28].

У комплексному монографічному дослідженні присвяченому методології права також відстежується схожа ідея пізнання предмету, узагальнення, абстракції тощо. Зокрема, в контексті «методологічних проблем компаративної саморефлексії порівняльного правознавства» (2017) [8, с. 188–213], вважається, що методологічною основою юридичної компаративістики, на відміну від традиційного порівняльного правознавства, є не тільки порівняльний метод, а й методи зіставлення, протиставлення, а також

контрастуючий, системний, функціональний, аксіологічний, синергетичний, історичний тощо, які об'єднуються в компаративний підхід [8, с. 205].

М. В. Костицький (2023) досліджуючи проблеми методології пізнання в юриспруденції на рівні науково-практичного комплексу, приходить до висновку у тому, що «...немає абсолютної, єдино вірної і назавжди даної методології пізнання в юриспруденції. Вибір методологій пов'язаних із загальним і професійним рівнем дослідника чи юриста-практика. Теоретик сам обирає методи дослідження, що ґрунтуються на певній методології. Він «розташовує» методології «по горизонталі» чи творить з них систему, використовуючи навіть методи з різних методологій...» [10, с. 103]. Також, вчений приходить до висновку у тому, що методології пізнання в юриспруденції є доцільними і корисними: (1) необхідно відмовитися від ієрархій методологій: немає методологій «вищих» і «нижчих»; (2) методології слід розташовувати по «горизонталі» і використовувати їх може теоретик на власний розсуд; (3) не обов'язково обмежуватися якоюсь методологією; можна використовувати методи з різних методологій; тобто методика конкретного теоретичного дослідження може виглядати як мозаїка методів; (4) методологія як вчення потрібна юристу-досліднику чи практику як інструмент для розвитку світогляду; він не зобов'язаний ставати «правомірним» нормативістом, юс натуралістом, герменевтиком, феноменалістом, позитивістом тощо...» [10, с. 103]. Очевидно, що за такого підходу йдеться про плюралізм в методології дослідження права, який співвідноситься із попередніми дослідженнями вчених, проте має і свою унікальність, особливість для методолого-правових передумов рекодифікації господарського процесуального кодексу України, оскільки відображає методології пізнання в юриспруденції як науково-практичному комплексі, в більш ширшому сенсі.

У підручнику із наукових досліджень за редакцією О. Г. Данильяна та О. П. Дзьобана (2023) зазначається, посеред підстав виділення рівнів наукового пізнання

(емпіричного й теоретичного) такі розрізняються: (а)гносеологічною спрямованістю; (б) за характером і типом одержуваного знання; (в) за використовуваними методами й формами пізнання; (г) за пізнавальними функціями; (д) за співвідношенням чуттєвого й раціонального корелятивів пізнання й низки інших ознак [3, с. 197].

Таким чином, питання «методології права», «наукових методів розв'язання тієї чи іншої проблеми» надає можливість віднайти основні конструктивні шляхи, для визначення (віднайдення) передумов рекодифікації Цивільного процесуального кодексу України на рівні предметно-об'єктивних проблем, системних, уніфікаційних, рекодифікаційних.

До прикладу, у підручнику із господарського процесу О. П. Світличного (2018) зазначено, що у питаннях предмету господарського процесу, серед науковців не існує одностайної думки [5, с. 11]. Зокрема, звертається увага на те, що «...на думку одних науковців, предметом господарського процесу є господарські та інші спори, які розглядають господарські суди в межах установленної для них підвідомчості та підсудності...» [5, с. 11–12]. Отже, стійкість та однозначність предмету правового регулювання господарських правовідносин у правовій доктрині послаблюється плюралізові думок. Відтак, це може означати те, що за таких обставин, може критися інша методологія пізнання та прояву природи юридичних конструкцій та цілісності процесуального права.

Звідси, цілком доречним постає питання стосовно аналізу тенденції до уніфікації інститутів, процесуальної форми в цивільному та господарському процесах на рівні стану правової доктрини (доктринальних розробок). Наведемо деякі із таких праць.

Так, у навчальному посібнику Т. В. Степанової (2022) із «загальних основ процесуального права у схемах» (2022) схематично відображено об'єднання, по суті, цивільного та господарського процесів, кримінального процесу, виконавчого процесу тощо [19]. Зокрема, у навчальному посібнику лаконічно відображаються спільноємні процесуальні інститути: наука процесуального права; предмет і метод процесуального права; джерела процесуального

права; поняття та ознаки процесуальних норм, їх класифікація, структура; принципи (основні засади) судочинства тощо [19, с. 10, 11, 12, 15, 16, 17, 20]. Звісно, у такому авангарді доволі контроверсійно та, на нашу думку, суперечливо, виглядають деякі інститути, через їх непослідовність та втрату зв'язку із основною концепцією («лінією») системи процесуального права. Адже до судових процедур та процесуальної форми додаються вкраплення «судоустрою», адміністративної процедури тощо, що є нічим іншим як методом подачі навчального матеріалу за нерівнозначними площинами, хоча однієї сфери – юриспруденції, права загалом.

У комплексній науковій праці під загальною редакцією М. М. Ясинка («Теорія доказового права», 2021), побудований в частині судового доказування як судового процесу («не процесуального» аспекту – Я. М., О. П.) [20]. Згідно бібліографічного опису, зазначено, що дана наукова праця є і «науково-практичним посібником» і «монографією», що містить елементи поєднання різних форм наукових праць. Разом з тим, у цій науковій праці розгорнуто розкрито предмет і засоби доказування в різних галузях процесуального права, структура процесуального доказування, раціональності доказування та його стандарту, способи урегулювання спорів у суді, особливості доказування при розгляді справ в Європейському суді з прав людини, масових (групових) позовах, в окремому провадженні тощо [20, с. 146, 186, 337, 346, 360, 368].

Варто звернути увагу й на інші наукові праці, які характеризують стійку тенденцію до уніфікації процесів у царині процесуального права, при чому, на рівні правотворчості.

Тут привертає увагу наукова праця Д. М. Ясинка, який досліджуючи проблеми судової правотворчості в цивільному судочинстві України (2024), приходить до висновків у тому, що «...судова правотворчість є вченням, яке формує новий напрямок розвитку цивільного процесуального права в Україні, оскільки воно є світоглядне вчення, яке формує новий напрямок розвитку цивільного процесуального права, в основі якого лежать базові цінності суспільного розвитку, а також суспільна модель взаємодії держави і суду,

права і суду на перехідному етапі судово-правової реформи, де теоретизована наявність судової правотворчості ще не набула детальної якості і з цих підстав не сформувала на достатньому рівні правового кроку щодо визнання наявності в іншому правосудді судових прецедентів з визнанням їх джерелом права...» [22, с. 200]. Таким чином, дане бачення судової правотворчості розуміється вченим-дослідником на спільному рівні розуміння процесів розгляду і вирішення справ судом, уніфікованим методом автор намагався пояснити тенденції розвитку судового права в інтерпретації терміну «судова правотворчість».

Наступним яскравим маркером є наукова праця, яка досліджена в контексті цивільного, адміністративного та господарського процесуального права. Це монографічне дослідження присвячене «Вступу до прецедентного права України» за редакцією М. М. Ясинка (2024) [2]. У даній опусі авторами проводиться дослідження судових прецедентів в сучасному різногалузевому законодавстві, пропонуються до створення прецедентна модель цивільного, господарського та господарського судочинства [2, с. 7–232]. По суті, за такого підходу, вченими виокремлюється ще один фундаментальний інститут, який вказує на методологічну необхідність до об'єднання судових процесів.

У навчальному посібнику із «Судового права України» (2016) А. В. Лапкін виокремлює тричленну структуру предмету судового права, до першої частини він відносить «правотворчий аспект». Під ним він пропонує розуміти «...сукупність правовідносин щодо створення в процесі розгляду і вирішення судами певних справ правових норм, які мають обов'язкову силу при вирішенні подібних їм справ (судові прецеденти)...» [7, с. 12]. Наступними є включення до «організаційного» та «функціонального» аспекту предмету судового права [7, с. 12].

Стосовно концепції «рекодифікації». Проблемами рекодифікації кодексу про адміністративні правопорушення переймалися вітчизняні вчені адміністративісти – В. П. Петков та С. В. Петков (2022) [12]. Так, за результатами дослідження вчені приходять до одного із таких висновків, стверджуючи, що «...для

проведення дерадянізації законодавства України недостатньо замінити КУпАП на КУАП, бо від зміни назв радянська сутність закону не змінюється, а потрібно провести скрупульозну роботу, щодо трансферу норм до базових кодексів і законів України, розробка Кодексу проваджень щодо проступків, проведення подальшої кодифікації нормативних актів в різних суспільно-економічних сферах у відповідності з вимогами сьогодення та для забезпечення подальшого руху нашої держави європейським курсом...» [12, с. 93].

Очевидно, що правового моніторингу на предмет «дерадянізації» потребують й інші кодифіковані акти на шляху до ЄС.

Нещодавно відбулась рекодифікація Цивільного кодексу України, за результатами якої, було скасовано Господарський кодекс України. На цьому шляху, проблемами рекодифікації приватного права на методологічному рівні переймалися ті чи інші вчені-цивілісти: В. С. Карнаух [9, с. 65–72], О. Ю. Черняк та С. А. Абросімов [21, с. 51], та деякі інші.

До прикладу, О. Ю. Черняк та С. А. Абросімов ведучи мову про оновлення парадигми договірного права в контексті рекодифікації цивільного законодавства України, приходять до висновку у тому, що «...розширення сфери приватноправового договірного регулювання суспільних відносин, зокрема, через підвищення ролі договору як одного регулятора таких відносин вимагає сьогодні переосмислення концепту вітчизняного договірного права. Такі зміни зумовлені також європеїзацією вітчизняного приватного права. Вказані процеси однозначно будуть складними і тривалими, зважаючи на підходи, які пропонуються на рівні ЄС щодо осмислення принципів договірного права, загальних засад регулювання, що стосується визначення умов договору, його форми. Однак такі зміни є не стільки даниною співпраці з ЄС, скільки нагальною потребою сьогодення, оскільки без проведення широкомасштабної та глибокої роботи над системою договірного права настане час неможливості ефективної приватноправової співпраці бізнесу та приватних осіб із контрагентами з інших країн...» [21, с. 51].

Логіка рекодифікації ЦК України на думку деяких дослідників зводилась до того, що «...проведення рекодифікації ЦК України потребує логіка подальшої трансформації суспільства, зокрема формування правдивої й ефективної ринкової економіки як невід'ємної складової громадянського суспільства. Євроінтеграційна спрямованість України також виступає сьогодні найсуттєвішим чинником реформ у всіх сферах суспільства. Можна навіть сказати, що основним напрямом рекодифікації ЦК України є подальша «європеїзація» кодексу...» [18, с. 50]. Також, зазначається, що «...достатнє «визрівання» міжнародної моделі реформ як чинника рекодифікації. До наступного вагомого чинника для проведення рекодифікації ЦК України можна віднести новітні реформи приватного права в країнах ЄС, зокрема розробка і прийняття нових кодексів та законів, модернізація «старих» цивільно-правових кодифікацій з урахуванням європейських та універсальних міжнародних документів. Необхідною передумовою створення концепції та нормативного тексту проєкту рекодифікації ЦК України становиться сьогодні спроможність вітчизняної доктрини цивільного (приватного) права «очолити» та науково забезпечити реформаторський процес. Незважаючи на невідповідність європейським підходам окремих параметрів вітчизняної науки цивільного права, останній в цілому «під силу» забезпечити процес рекодифікації ЦК України. Що стосується напрямів рекодифікації, то, на думку автора, системних суттєвих змін та структурних новацій зазнають не тільки розділи зобов'язального права, а й усі книги кодексу, включно з новими двома книгами щодо сімейного права та міжнародного приватного права...» [18, с. 50].

Н. С. Кузнєцова, ведучи дискусію про основні напрями реформування правового статусу особи в процесі оновлення ЦК України зазначає, що «...у вітчизняній цивілістичній доктрині проблема публічних юридичних осіб не знайшла свого належного висвітлення: жодної монографії, жодної дисертації докторського рівня. Складається враження, – пише вчена, – що наші науковці не помічають участі у цивільних відносинах юридичних

осіб публічного права, їх класифікації, особливостей правового режиму окремих видів...» [11, с. 10]. Все це на нашу думку, підкреслює не стільки слабкість одних наукових доробок, скільки те, що первинні проблеми зриваються в основних методологічних передумовах та спільних юридичних процесуальних конструкціях, зміст яких не становить наукової цінності через те, що може повторитися, продублюватися в одному із процесів. А коли ширший за інститутами та затребуваністю є все ж таки цивільний процес, то наукові дослідження саме у цій сфері галузі права є прийнятними для пояснення та розуміння в господарському процесі. До того ж, метод правового регулювання є рівномірним, а предмет правового регулювання є має слабкість та абстракцію і тяжіє до загально-процесуальних уявлень про процедуру розгляду і вирішення справ судом.

Такий самий приклад можна ставити відносно і в контексті наукових досліджень з «господарського процесу» (12.00.04) та «цивільного процесу» (12.00.03), де правова доктрина щодо останнього, містить більш ширший контекст наукових пошуків.

Для розуміння стану проблеми, варто звернутися до цифр, зазначених у щорічних звітах затверджених тем дисертацій Національною академією правових наук України, а саме: в 2022 р. – аналіз тем за різними спеціалізаціями показує таке їх співвідношення: за спеціалізацією 12.00.03 – 208 тем (15 %), за спеціалізацією 12.00.04 – 60 тем (4,3 %) [13, с. 4]; 2023 р. – за спеціалізацією 12.00.03 – 210 тем (14,6 %), за спеціалізацією 12.00.04 – 90 тем (6,2 %) [14, с. 4]; 2024 – за спеціалізацією 12.00.03 – 106 тем (13,6 %), за спеціалізацією 12.00.04 – 40 тем (5,1 %) [15, с. 4]. Звісно, наведені дані не точні відносно процесуального права, оскільки процесуальне і матеріальне право подаються разом, а статистичних даних з господарського процесу окремо не наведено, так само і з цивільного процесу.

Тут, варто задатись питанням: які саме передумови вказують на доречний методолого-правовий підхід для правотворчості рекодифікації цивільного процесуального законодавства України?

У теорії права зазначається, що матеріально-правові норми встановлюють

права та обов'язки адресатів, а процесуальні норми – порядок реалізації норм матеріального права [17, с. 126]. Це означає, за таких обставин, виникає одна із головних передумов цивільного процесуального законодавства України в силу рекодифікації Цивільного кодексу України.

І. О. Ізарова, досліджуючи проблеми цивільного процесуального законодавства Європейського Союзу зазначає, що гармонізацію цивільного процесу можна розглядати як узгодження шляхом формування загальноєвропейського законодавства, що підлягає застосуванню в усіх державах – членах ЄС, та узгодження загальноєвропейського законодавства з національним законодавством держав-членів [6, с. 264].

Також, вчена зазначає, що в Європейському Союзі єдині основоположні засади права особи на судовий захист гарантовані установчими договорами [6, с. 255]. Серед законодавства ЄС є ті акти, як зазначає І. О. Ізарова, що «...врегульовують відносини, пов'язані з розглядом і вирішенням транскордонних цивільних і комерційних спорів, і відіграють таким чином важливу роль у становленні цивільного процесу ЄС...» [6, с. 272]. А саме: «...Регламент (ЄС) № 1393/2007 Європейського парламенту і Ради від 13 листопада 2007 р. про передачу в державах-членах судових та позасудових документів у цивільних або комерційних справах; Регламент Ради (ЄС) № 1206/2001 від 28 травня 2001 р. про співробітництво між судами держав-членів у отриманні доказів у цивільних або комерційних справах; Регламент (ЄС) № 655/2014 від 15 травня 2014 р., що запроваджує процедуру Європейського порядку забезпечення рахунку для полегшення стягнення транспортних боргів у цивільних і комерційних справах; Регламент (ЄС) № 805/2004 Європейського парламенту і Ради від 21 квітня 2004 р., про Європейський виконавчий лист щодо незаперечних вимог...» [6, с. 272].

Отже, на рівні ЄС цивільне процесуальне законодавство європейського союзу не визначає диференціації на господарський та цивільний процес. Навпаки, дані процесуальні форми розгляду і вирішення справ судом уніфіковані у бік цивільного процесуального законодавства. Ба більше, слід до уваги взяти те, що Україна,

взяла на себе зобов'язання з адаптації законодавства до права ЄС. Це спонукає до потреби перегляду методолого-правових передумов рекодифікації Цивільного процесуального кодексу України, процес якого є правотворчим, а тому потребуватиме врахування методів та правил, які визначені Законом України «Про правотворчу діяльність» від 24 серпня 2023 р. № 3354-IX (надалі – Закон № 3354-IX від 24 серпня 2023 р.) [16].

Тенденції стосуються також й інформатизації цивільного та господарського процесів. Зокрема, варто звернути увагу на термін «інформатизації», як він використовується у судочинстві (процесуальному праві зокрема). Так, І. М. Варивода дає авторське визначення, зазначаючи, що «...інформатизації кримінального провадження як комплексного явища, що включає правові, соціальні, технічні, економічні та комунікаційні заходи, спрямовані на створення єдиного електронного простору в рамках кримінального судочинства для забезпечення виконання завдань та дотримання засад кримінального провадження...» [1, с. 166].

Сьогодні, дія /застосування/ ШІ в контексті судового права на сьогодні дедалі частіше вказують на єдині алгоритми вирішення судом цивільних, господарських чи то адміністративних справ. На нашу думку, такі обставини також вказують на питання потреб уніфікації кодифікованих нормативно-правових актів.

Разом з тим, варто мати на увазі, що відповідно до ч. 1 ст. 11 Закону № 3354-IX від 24 серп. 2023 р. «...кодекс – це закон, який створений шляхом систематизації норм права, містить загальні засади, на підставі яких комплексно регулює однорідну сферу суспільних відносин, забезпечуючи стабільність правового регулювання...» [16]. Отже загальні засади процесуального права так чи інакше стосуються обох кодексів – і Цивільного процесуального кодексу України (надалі – ЦПК України) і Господарського процесуального кодексу України (надалі – ГПК України).

Аналіз цих двох кодифікованих нормативно-правових актів, дає можливість констатувати, що за своєю структурою, як ЦПК України, так і ГПК України, мають правові інститути, які відображають схожу

процесуальну форму розгляду і вирішення цивільних та господарських справ судом, а подекуди, й взагалі такі збігаються. Посеред таких інститутів можемо виокремити інститут: суб'єктів процесу, правосуб'єктності, процесуальних принципів, представництва, заходів процесуального примусу, доказів і доказувань, процесуальних строків, судових витрат, стадій процесу, складу суду та відводів, подачі та забезпечення позову, судових проваджень тощо. Завдання та мета цивільних та господарських процесів, як і метод правового регулювання процесуальних правовідносин, по суті уявляються як мало відмінними, а подекуди збігаються.

Разом з тим, слід зазначити і те, що на сьогодні, питання правової доктрини, як і галузевого процесуального законодавства розвивається у бік уніфікації. На цьому тлі дедалі більше розвивається системні елементи того чи іншого галузевого законодавства, правової доктрини зокрема, як і в навчальних дисциплінах в силу повторюваності, спільнозалежності дії процесуальних норм, чи то таких факторів як от неточності чи то однотипності законодавства за правовими інститутами, особливо, у сфері процесуального/судового/права.

Все це пояснюється і тим, що застосовується дедалі більше комплексні підходи, які спонукають до узагальнення, що методологічно об'єднує наукову сферу пізнання конкретного процесуального об'єкта дослідження, із чого постає комплексна та системна ідея, власне – концепція.

Отже, враховуючи викладене, варто звернути увагу на те, що на сьогодні, як цивільне так господарське процесуальне законодавство, маючи на меті забезпечити нормативно-правове регулювання питань охорони і захисту суб'єктів обох процесів, потребує, з одного боку, ретельного правового моніторингу на предмет відповідності цих двох кодифікованих актів європейським стандартам виходячи із наступного; з іншого боку, вказує на передумови уніфікації цивільного та господарського процесів, а, по суті, рекодифікації ЦПК України.

Висновки. В межах висновків, варто вказати на те, що рекодифікація законодавства призводить до інституційних та

галузових змін в системі тієї чи іншої галузі права, впливає на зміст доктрини галузі права, в наслідок чого деякі інститути права нівелюються, а доктринальні положення мають ознаки скасованих та не можуть бути застосованими повноцінно для правотворчої діяльності.

З ідеологічної точки зору – змін у філософії світогляду на конкретну процедуру, підходи забезпечення правового регулювання розгляду і вирішення спору судом.

Рекодифікація процесуального законодавства, як частина правотворчого процесу, стосується зміни процесуальної форми, є взаємопов'язаним процесом.

Зміна процесуального законодавства має базуватися на певних методолого-правових умовах, які витікають із потреб таких змін. По суті, вони є нічим іншим як наслідками правової системи, яка отримала правову дисфункцію за певних умов.

Методолого-правовими передумови рекодифікації ЦПК України слід визнати: спільні процесуально-правові інститути у двох процесуальних галузях як от: цивільний та господарський процес; скасування основаного матеріально-правового нормативно-правового акту в господарському праві – Господарського кодексу України в наслідок рекодифікації Цивільного кодексу України. В силу цього відбулось де-регулятивність норм, а саме правове регулювання процесуальних норм методологічно «просіло», послабилось, втратилися стійкість за ознаками правового регулювання (суспільна значущість, взаємозв'язок із матеріальним правом тощо), а правовий зв'язок із цивільним процесом навпаки, посилився, що підштовхнуло до потреби уніфікаційного нового горизонту; цивільне процесуальне законодавство ЄС має стандарт та практику уніфікації цивільного та господарського процесів у бік цивільного законодавства; зобов'язання України в межах Угоди про асоціацію, який формує відчати процес адаптації законодавства України до законодавства ЄС; доктринальні аспекти методолого-правової розробки інструментарію в компаративістських умовах реалізації судової рекодифікаційної політики; ширше галузеве охоплення цивільним процесом доктринальних напрямків дослідження тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Варивода І. М. Інформатизація кримінального провадження як напрям розвитку кримінальної процесуальної політики України : дис. на здобут. науков. ступ. доктора філософії. «081». Івано-Франківськ, 2025. 199 с. URL: https://vad.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/156/2025/05/dysertatsiia_varyvoda_i_m_23.04-red1.pdf (дата звернення: 10.06.2025).
2. Вступ до прецедентного права України : монографія / за заг. ред. доктора юридичних наук, професора, академіка Академії наук Вищої школи України М. М. Ясинка. Київ : Алерта, 2024. 280 с.
3. Данильян О. Г. Методологія наукових досліджень : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 2-ге вид., переробл. і доповн. Харків : Право, 2023. 488 с.
4. Душек Н. Методологія дослідження механізму правоутворення. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. Decembrie. 2015. С. 25–28. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2015/6/5.pdf> (дата звернення: 10.06.2025).
5. Господарський процес : підручник. / О. П. Світличний. Вид. 2, перероб. і доп. К. : НУБіП України, 2018. 342 с.
6. Ізарова І. О. Науково-практичний коментар до цивільного процесуального законодавства Європейського Союзу: перші загальноєвропейські процедури розгляду і вирішення цивільних та комерційних справ транскордонного характеру – видачі Європейського судового наказу й вирішення дрібних спорів. Частина 1 / І. О. Ізарова ; пер. з англ. І. О. Ізарової, А. В. Сизової. Київ : ВД «Дакор», 2016. 308 с.
7. Лапкін А. В. Судове право України : навч. посіб. у схемах / А. В. Лапкін. Х. : Право, 2016. 148 с.
8. Методологія в праві : монографія / [І. Безклубий, І. Гриценко, М. Козюбра та ін.] ; за заг. ред. І. Безклубого. К. : Грамота, 2017. 658 с.
9. Карнаух В. С. До питання щодо оновлення цивільно-правових норм про попередній договір. *Нове українське право*. 2024. Вип. 4. С. 65–72. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/640/582> (дата звернення: 10.06.2025).
10. Костицький М. В. Методології пізнання в юриспруденції як науково-практичному комплексі. *Нове українське право*. 2023. № 2. С. 104–107. URL: <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/462/413> (дата звернення: 10.06.2025).
11. Кузнєцова Н. С. Основні напрями реформування правового статусу особи в процесі оновлення ЦК України. *Учасники цивільних відносин: новації рекодифікації цивільного (приватного) права України* : матеріали XIX наук.-практ. конф., присвяч. 99-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова (Харків, 12 берез. 2021 р.). Харків : Право, 2021. С. 5–10. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI/SB_Maslov_2021.pdf (дата звернення: 10.06.2025).
12. Петков В., Петков С. Рекодифікація Кодексу України про адміністративні правопорушення в умовах деєрадикації українського права. *Публічне право*. 2022. № 4 (48). С. 88–94. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/48/9.pdf> (дата звернення: 10.06.2025).
13. Перелік тем дисертаційних досліджень з юридичних наук (затверджених у 2022 р.) : розглянуті та схвалені координаційними бюро відділень Національної академії правових наук України / [упоряд.: Є. А. Гетьман, О. С. Гиляка, Н. М. Вапнярчук]. Харків : Право, 2023. 394 с.
14. Перелік тем дисертаційних досліджень з юридичних наук (затверджених у 2023 р.) : розглянуті та схвалені координаційними бюро відділень Національної академії правових наук України / [упоряд. Є. А. Гетьман, О. С. Гиляка, Н. М. Вапнярчук]. Харків : Право, 2024. 332 с.
15. Перелік тем дисертаційних досліджень з юридичних наук (затверджених у 2024 р.) : розглянуті та схвалені координаційними бюро відділень Національної академії правових наук України / [упоряд.: Є. А. Гетьман, О. С. Гиляка, Н. М. Вапнярчук]. Харків : Право, 2025. 202 с.
16. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24 серп. 2023 р. № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> (дата звернення: 26.06.2025).

17. Оборотов Ю. М., Крестовська Н. М., Крижанівський А. Ф., Матвеева Л. Г. Теорія держави і права. Державний інститут. Харків : Одиссей, 2010. 256 с.
18. Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу : монографія / за заг. ред. Н. С. Кузнецової. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 690 с. URL: <https://lawmaking.academy/wp-content/uploads/Monografiya-Rekodyfikatsiya-tsyvilnogo-zakonodavstva-Ukrayiny.-Vyglyky-chasu.-Pershe-vydannya.-2021.pdf> (дата звернення: 10.06.2025).
19. Степанова Т. В. Загальні основи процесуального права : навчальний посібник. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 186 с.
20. Теорія доказового права: науково-практичний посібник (монографія) ; за заг. ред. д.ю.н., проф., акад. Академії наук Вищої школи України М. М. Ясинка. Київ : Алерта, 2021. 426 с.
21. Черняк О. Ю., Абросімов С. А. Оновлення парадигми договірного права в контексті рекодифікації цивільного законодавства України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 6. Том 2. С. 48–52. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2020/6/tom_2/11.pdf (дата звернення: 10.06.2025).
22. Ясинок Д. М. Судова правотворчість та її межі в цивільному судочинстві України : монографія. Київ : Алерта, 2024. 226 с.